

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ШКІЛЬНА ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність

6.040104 Географія

(шифр, назва спеціальності)

спеціалізація

(шифр, назва спеціалізації)

факультет

геології, географії, рекреації і туризму

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ _____ ” _____ 2016 року, протокол № _____

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії
Салімон Вікторія Миколаївна, старший викладач кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “ _____ ” _____ 2016 року № _____

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

(Черваньов І. Г.)
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “ _____ ” _____ 2016 року № _____

Голова методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Шкільна географія та економіка» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 6.040104 Географія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для роботи в освітніх закладах при викладанні дисциплін економіко-географічного циклу, а саме системи поглядів, принципів, норм поведінки по відношенню до географічного середовища, внутрішньої пізнавальної установки особистості на засвоєння цілісних географічних знань, знань про господарську діяльність людей, функціонування економічної системи, суб'єктів, державне та міжнародне соціально-економічне життя країни.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

розкрити зміст, місце і значення географії як шкільного предмету; охарактеризувати особливості побудови шкільних курсів географії, шляхи реалізації міжпредметних зв'язків при викладанні географії; поглибити знання про існуючі методи, прийоми та технології навчання, традиційні і нетрадиційні форми і методи викладання географії; розглянути сутність, роль і закономірності функціонування економічних суб'єктів; вивчити особливості домашнього господарства в економічному кругообігу; розглянути основні питання виробництва та підприємницької діяльності; розкрити основні питання макроекономічної діяльності; виявити особливості економіки України з точки зору її місця у світовому господарстві. Всі теми пронизані вирішенням практичних завдань, лівову частку яких складають задачі.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни Основи економічних знань	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
й	2-й
Семестр	
й	4-й
Лекції	
год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
год.	104 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання. Згідно до вимог освітньої-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Сформовані компетентності: 4.ПФ.Е.07.ЗР.Р.01 Розуміти етапи формування конкретних елементів географічних знань: уявлень, понять, законів, закономірностей; взаємозв'язків та взаємозалежності між об'єктами і явищами природи; розвинути здатність до формування власне предметних умінь на основі засвоєних географічних знань; до

формування умінь про спеціальні методи; володіти навичками щодо формування в учнів системи поглядів, принципів, норм поведінки по відношенню до географічного середовища, встановити внутрішню пізнавальну установку особистості на засвоєння цілісних географічних знань, а також що до прийняття рішень щодо запропонованих методів раціональної навчальної діяльності. Проводити уроки, практичні заняття, екскурсії та інші форми навчальної роботи на основі сучасних науково-педагогічних досягнень з основ економіки у школі, готувати учнів до науково-дослідницької діяльності, олімпіад різного рівня з економіки.

Знання: розрізняти існуючі шкільні програми для різних курсів географії; виявляти різноманітність існуючих підручників з географії, їх особливості та відмінності; особливості побудови шкільних курсів географії; місце і значення географії як шкільного предмета; виховні і розвиваючі цілі шкільної географії; основні поняття економіки в школі: потреби та споживчі блага, виробничі ресурси, характеристика ринку (фактори, попит, пропозиція, ринкова ціна), види ринків, їх характеристика та сучасний стан, макроекономічна характеристика економіки, міжнародний розподіл праці, зовнішньоекономічні зв'язки України;

Уміння: аналізувати програми і підручники з географії; визначити і формулювати основні дидактичні, виховні і розвиваючі цілі уроків географії; обирати ефективні шляхи формування географічних понять і умінь; розробляти різноманітні завдання з географії; реалізувати красназавчий принцип навчання на уроках географії; використовувати географічну і методичну літературу, різні засоби навчання при підготовці і проведенні уроків географії; вирішувати задачі з усіх тем шкільної економіки: характеризувати виробничі можливості, умови ринкової рівноваги, визначати підприємницький дохід та прибуток, розраховувати рівень інфляції та індекс споживчих цін, визначати валютний курс, статті експорту, імпорту за принципом абсолютних і відносних переваг.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Шкільна географія.

Тема 1. Шкільна географія як предмет методичної науки. Особливості викладання курсів географії «Фізико-географічного змісту».

Історія розвитку шкільної географії в Україні і за кордоном. Цілі, завдання та зміст шкільної географічної освіти в Україні. Місце шкільної географії у системі наукової географічної освіти. Особливості побудови шкільних географічних курсів. Міжпредметні зв'язки географії в школі. Навчально-освітні цілі, завдання та зміст шкільної фізичної географії. Особливості побудови фізико-географічних курсів. Відображення основ географічної науки в змісті шкільної географії.

Особливості побудови програми з курсу « Загальна географія. Навчально-освітні цілі, завдання та зміст курсу географії у 6 класі. Система загальних фізико-географічних понять та уявлень у розділі « Оболонки Землі», зв'язок тем із краєзнавством. Картографічні поняття у розділі « План і карта». Загальні вимоги до знань учнів у 6 класі. Підручники, їх різноманітність для даного курсу; переваги, недоліки. Система практичних робіт. Спостереження та екскурсії у 6 класі. Загальні вимоги до знань і умінь учнів. Засоби навчання у 6 класі. Підручники, робочі зошити, географічний атлас та контурні карти для учнів. Типове навчально-наочне обладнання у курсі загальної географії у 6 класі. Навчальні посібники для учнів та вчителів. Позакласна робота у 6 класі.

Особливості побудови програми з курсу « Географія материків і океанів» у 7 класі. Навчально-освітні цілі, завдання та зміст курсу географії у 7 класі. Система загальних фізико-географічних понять та уявлень у розділі «Головні особливості природи Землі», « Різноманітність природи материків та океанів», « Географічна оболонка та природні комплекси». Зміст знань в основному регіональному розділі « Материки та океани». Типові плани фізико-географічних характеристик великих територій. загальні вимоги до

знань учнів. Основні підручники з курсу географії для 7 класу; переваги, недоліки, відмінності. Система практичних робіт у курсі географії 7 класу. Різноманітність робіт-описів із використанням карт атласу та матеріалів підручника. Загальні вимоги до вмінь і навичок учнів. Засоби навчання у 7 класі. Типове навчально-наочне обладнання з курсу географії материків та океанів. Навчальне телебачення та його роль. Хрестоматії, довідники, словники, науково-популярна література та інші посібники з курсу. Навчально-методичні посібники для вчителів. Позакласна робота у 7 класі. Географічні гуртки.

Особливості побудови програми з курсу «Фізична географія України». Навчально-освітні цілі, завдання та зміст курсу географії у 8 класі. Система загальних фізико-географічних понять у розділі «Загальна характеристика природи України» та «Природно-територіальні комплекси України». Завершення формування загальних фізико-географічних понять у 8 класі. Посилення екологічного напрямку курсу. Загальні вимоги до знань учнів. Основні підручники, переваги, недоліки, структура. Система практичних робіт у курсі 8 класу. Використання комплекту навчальних посібників у складі характеристик територій. Розрахункові практичні роботи у 8 класі. Роль самостійної роботи учнів. Загальні вимоги до вмінь і навичок учнів. Засоби навчання у 8 класі. Тестування на уроках. Типове навчально-наочне обладнання у 8 класі. Альтернативні підручники, контурні карти, робочі зошити, атласи. Навчальна література та посібники для учнів і вчителів. Позакласна робота з географії у 8 класі. Туристсько-краєзнавча робота учнів у позакласний час.

Тема 2. Особливості побудови програми для курсів «Соціально-економічного змісту». Факультативи географічного змісту та навчання у школах (класах) з поглибленим вивченням географії.

Особливості побудови програми з курсу «Соціальна і економічна географія України». Навчально-освітні цілі, завдання та зміст курсу географії у 9 класі. Система загальних економіко-географічних понять у розділах «Загальна характеристика населення» та «Загальна характеристика господарства України». Зміст знань учнів у розділах «Економічні райони України» та «Географія своєї області». Загальні вимоги до учнів. Підручники з даного курсу, особливості структури, переваги, недоліки. Система практичних робіт у курсі 9 класу. Використання статистичних матеріалів у складанні економіко-географічних характеристик територій. Різноманітність розрахункових робіт. Навчальна екскурсія на виробництво. Загальні вимоги до умінь учнів. Засоби навчання у 9 класі. Економічні карти та контурні карти на уроках. Альтернативні підручники, навчальна література, робочі зошити. Хрестоматії, довідники, словники, науково-популярна література та інші посібники для учнів та учителів. Типове навчально-наочне обладнання на уроках географії у 9 класі. Позакласна робота з географії у 9 класі.

Особливості побудови програми з курсу «Соціальна і економічна географія світу». Навчально-освітні цілі, завдання та зміст курсу географії у 10 класі. Система загальних економіко-географічних понять у розділах «Населення світу» та «Загальна економіко-географічна характеристика світового господарства». Зміст знань учнів у регіональному розділі географії 10 класу. Загальні вимоги до знань учнів. Підручники з курсу, особливості структури, переваги, недоліки. Система практичних робіт у курсі 10 класу. Використання комплектів початкових посібників при складанні економіко-географічних характеристик територій, у тому числі порівняльного плану. Використання діаграм, графіків, таблиць, картосхем у самостійній роботі. Загальні вимоги до вмінь і навичок учнів. Засоби навчання у курсі 10 класу. Роль лекційної та семінарської форм навчання. Ділових та рольових ігор. Використання додаткової, довідкової. Науково-популярної літератури на уроках соціальної та економічної географії світу. Позакласна робота з географії у 10 класі. Іспити з географії в школі.

Факультативи географічного змісту та навчання у школах (класах) з поглибленим вивченням географії та існуючих для них підручників. Існуючі програми з

факультативних занять, програми для шкіл (класів) для вивчення географії поглиблено. Особливості, цілі, завдання та зміст географічних факультативів, класів та шкіл з поглибленим вивченням географії. Зміст та загальні вимоги до знань учнів. Існуючі підручники з курсів для поглибленого вивчення географії. Система практичних робіт. Загальні вимоги до вмінь і навичок учнів.

Перспективи розвитку шкільної географії. Варіативність навчання географії. Альтернативні навчальні програми і підручники. Проекти концепції безперервної географічної освіти. Проекти побудови змісту географічної освіти у школах України.

Розділ 2. Шкільна економіка

Тема 1. Ринок. Мікроекономіка.

Вступ. Предмет економічної науки, його значення в житті суспільства. Особливості викладання економічних тем в загальноосвітніх школах. Економічні потреби та інтереси. Економічні блага та ресурси, їх роль у задоволенні потреб людини. Потреба вибору. Альтернативна вартість. Споживче благо. Роль товарів та їх корисності в економічній поведінці споживача. Ринок та його основні функції. Характеристика економічних ресурсів: праця, земля, капітал, підприємливість. Обмеженість виробничих ресурсів, варіативність їх використання та необхідність раціонального вибору. Графік виробничих можливостей. Фактори виробництва і власність. Домашнє господарство. Сутність поняття, його головні риси. Добробут сім'ї. Сімейний бюджет. Структура доходів і видатків сім'ї. Крива Лоренца. Головні фактори ринку: попит, пропозиція. Поняття про попит та характеристика чинників, що на нього впливають. Корисність товару. Пропозиція та її чинники. Еластичність попиту та пропозиції. Нецінові фактори попиту та пропозиції. Ринкова ціна – ціна рівноваги попиту та пропозиції. Явище збалансованості дефіциту та надлишку товарів. Ринкова ціна в умовах конкуренції та монополії. Гроші, їх сутність, функції, види. Грошова маса. Виробництво та його фактори. Види ринків. Ринкова інфраструктура. Структура ринку, його види: товарів, природних ресурсів, праці, капіталів, грошей. Ринкова інфраструктура: товарні та фондові біржі, банки, страхові компанії, служби зайнятості. Діяльність торгових посередників на сучасному ринку. Фінансово-кредитні установи.

Підприємництво, його роль. Основні види підприємницької діяльності: виробнича, комерційна, фінансова, посередницька, страхова. Підприємець, його функції: ініціатива організації виробництва, прийняття управлінських рішень, виробничі інновації, економічний ризик. Поняття про підприємство. Витрати виробництва та їх види. Собівартість продукції і доходи підприємства. Сутність і значення прибутку, його зв'язок з доходом. Види прибутку. Основні форми доходів від економічних ресурсів. Заробітна плата. Рента. Позичковий процент, його норма та фактори, що його визначають. Прибуток підприємця, його роль, фактори диференціації прибутку, ризик в бізнесі. Менеджмент у підприємницькій діяльності – мистецтво прийняття управлінського рішення. Маркетинг у підприємницькій діяльності – діяльність, яка забезпечує рух товарів від виробника до споживача: сутність, принципи, функції. Основні показники ефективності виробництва: продуктивність, інтенсивність, їх аналіз. Рентабельність виробництва.

Тема 2. Макро- та світова економіка.

Показники економічного і людського розвитку. Структура господарства країни. Циклічність як форма руху економіки. Основні макроекономічні пропорції: показники сукупного попиту і пропозиції. Головні риси макроекономічної рівноваги. Система показників господарювання. Система національних рахунків. Основні показники національного багатства. Валовий національний продукт – номінальний та реальний. Розрахунок ВВП за витратами та доходами. Національний дохід і чинники його зростання. Інші показники національних рахунків. Державне регулювання економіки. Державний бюджет. Бюджетна система. Інфляція, її сутність, причини, рівень. Інфляція і заробітна плата. Інфляція і розподіл прибутків в суспільстві. Податки і доходи держави. Основні джерела доходів держави. Класифікація податків і система оподаткування. Вплив

податків на ринкову рівновагу. Грошово-кредитна політика держави: сутність, цілі, об'єкти. Грошовий обіг, закони, методи регулювання. Грошовий ринок. Соціальна політика держави. Соціальний захист населення у ринковій економіці. Роль видатків бюджету в соціальній політиці держави. Зайнятість. Безробіття: його форми і причини.

Економічні системи країн світу: ринкова, командна, змішана. Критерії визначення економічних систем: спосіб оволодіння ресурсами, продуктами та їх розподіл, спосіб координації дій. Командно-адміністративна і ринкова економіка: ієрархічність підпорядкування. Централізоване планування виробництва та розподілу. Змішана економіка: співіснування різних форм оволодіння та типів господарювання. Основні форми міжнародних економічних відносин. Міжнародний поділ праці як фактор розвитку світового господарства. Його фактори і переваги. Абсолютні та відносні переваги країни у зовнішній торгівлі. Глобалізація світової економіки. Міжнародна торгівля. Торговельний баланс країни. Поняття валюти та її види. Визначення валютного курсу і його значення для міжнародної торгівлі. Світова валютна система та її складові елементи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі						
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Розділ 1. Шкільна географія														
Тема 1. Особливості викладання курсів географії фізико-географічного змісту.							28	3	1					24
Тема 2. Особливості побудови програми для курсів соціально-економічного змісту. Факультативи з географії							32	3	1					28
Разом за розділом 1							60	6	2					52
Розділ 2. Шкільна економіка														
Тема 1. Ринок. Мікроекономіка							28	3	1					24
Тема 2. Макро- та світова економіка							32	3	1					28
Разом за розділом 2							60	6	2					52
Усього годин							120	12	4					104

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Аналіз програм з курсів географії фізико-географічного циклу. Розробка уроку з використанням інноваційних технологій навчання.	1
2	Аналіз програм з курсів географії соціально-економічного циклу.	1

	Розробка уроку з використанням СЛС, ЛОС, ОІС	
3	Вирішення задач з теми Ринок. Мікроекономіка	1
4	Вирішення задач з теми Макро- та світова економіка	1
Разом		4

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Особливості викладання курсів фізико-географічного змісту. Аналіз підручників, використання дидактичного матеріалу. Форми контролю та заохочення.	24
2	Тема 2. Особливості викладання курсів соціально-економічного змісту. Аналіз підручників, використання дидактичного матеріалу. Форми контролю та заохочення.	28
3	Тема 1. Ринок. Мікроекономіка	24
4	Тема 2. Макро- та світова економіка	28
Разом		104

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

Передбачені методи контролю: теоретичний захист практичних робіт, поточні проміжні (в т.ч. і тестові) контролю теоретичного матеріалу (як за окремими темами, так і кожної лекції), участь в дискусіях під час лекційних та практичних занять, ведення конспекту окремих тем.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	залікова робота	Сума
Розділ 1		Розділ 2						
T1	T2	T1	T2					
15	15	15	15			60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
50 – 100	зараховано
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

з розділу I

1. Методика викладання географії в школі: Навчальний посібник / За ред. С.Г.Коберніка. – К.: Стафед –2, 2000. – 320 с.

2. Методика обучения географии в школе /Под ред. Л.М.Панчешниковой. – М.: Просвещение, 1997. – 319 с.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Географія: 5-11 класи. – К.: Освіта, 2001. – 60 с.
4. Програми для шкіл (класів) з поглибленим вивченням географії: 8-11 класі. – К.: Освіта, 1993. – 63 с.
5. Комплект шкільних підручників, атласів, робочих зошитів, контурних карт з географії 5-10 класів.

з розділу 2

1. Мочерний, С. В. Основи економічних знань : підручник / С. В. Мочерний. - 2-ге, уточнене. - К. : Академія, 2001. - 310 с. - (Альма-матер). -
2. Мочерний, С. В. Основи економічної теорії : навч. посібник / С. В. Мочерний, О. А. Устенко. - 2-ге вид., доп. - К. : Академія, 2006. - 504 с. - (Альма-матер). –
3. Основи економічних знань: Навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища шк., 2002. - 543 с.:
4. Палехова В.А., Ципліцька О.О. Основи економічної теорії: Методичний посібник для практичних занять. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. – 2006. – 112 с.

Допоміжна література

з розділу 1

1. Пестушко В.Ю., Сасихов В.О., Уварова Г.Є. Географія материків та океанів: метод. посібник для вчителів / В. Ю. Пестушко, В. О. Сасихов, Г. Є. Уварова – К.: Вирій, 2000. – 272 с.
2. Винокур М.С., Скуратович О.Я. Листы опорных сигналов и структурно-логические схемы на уроках географии./ М. С. Винокур, О. Я. Скуратович – К.: Рад. шк., 1990. – 47 с.
3. Корнеєв В.П. Форми організації навчання в школі: посіб. для вчителя / В. П. Корнеєв – Кам'янець-Подільський: „Абетка”, 2004.-224 с.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 191 с.
5. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О. М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003.– 255 с.
6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. Посібник / І. М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – С.170-190

з розділу 2

1. Воробйов Є.М. Економіка. Довідник старшокласника та абітурієнта. – Харків: Торсінг, 2005. – 400 с.
2. Заболоцький Б.Ф., Кокотко М.Ф., Смовженко Т.С. Економіка України. – Львів: Львівський банківський коледж Національного банку України, 1997. – 580 с.
3. Меделяев В.Н. Основы экономики / Учебное пособие. – Харьков: Скорпион, 2003. – 156 с.
4. Меделяев В.М. Тестові завдання для тематичного оцінювання досягнень учнів з основ економіки. – Харків: Скорпіон, 2004. – 88 с.
5. Основи економічної теорії. Тести. Задачі. Кросворди / За ред. Мочерного С.В., Устинка О.А. – К.: ВЦ „Академія”, 1998. – 256 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Авторські розробки лекційних та практичних робіт, представлених на сайті кафедри фізичної географії та картографії <http://physgeo.univer.kharkov.ua>.